

средой вследствие стремительного усложнения технологий. В то же время, деконструкция движущих оппозиций и иерархических структур претекста отражает переход к симбиотическому модусу сосуществования человека и технологии в децентрированном, ризомоподобном пространстве современной технокультуры.

Ключевые слова: поствикторианский роман, индустриальный роман, претекст, жанровая конвенция, архитектстуальность, стимпанк, ретрофутуризм

Summary

The article summons a retro-futuristic novel “The Difference Engine” by W. Gibson and B. Sterling to highlight the specificity of revitalizing Victorian pre-text (B. Disraeli’s “Sybil, or The Tale of Two Nations”) within ideological and philosophical paradigm of post-modern recipient text at various structural levels: generic, symbolic, hermeneutical etc. For a modern consciousness, the turn to generic model of Victorian industrial novel marks sublimation of the so-called loss of control fear connected with rapid complication of technologies in the XX century. At the same time, by deconstructing core motive oppositions and structural hierarchies of the pre-text, contemporary post-Victorian novel signifies transition to symbiotic modus of human-technology coexistence in decentered, rhizomatic environment of modern techno-culture.

Keywords: post-Victorian novel, industrial novel, pre-text, generic convention, arch-textuality, steampunk, retro-futurism.

УДК 821.16

Цанов С. М.,
доцент, доктор филолог,
Шуменски университет “Епископ Константин Преславски”
(Шумен, България)

ФАКТ И ФИКЦИЯ В “БОРБА ЗА САМОСТОЯТЕЛНОСТ” НА ДОБРИ ГАНЧЕВ

Романът “Борба за самостоятелност” на Добри Ганчев, посветен на “живота на българите в XIII ст.” (това е изписано в подзаглавието), излиза през 1888 г., няколко месеца след драмата “Ивайло. Селский цар” на Ив. Евст. Гешов. Текстът има за свой главен герой Ивайло, но не е толкова фокусиран върху него като произведението на Гешов. Показателно е, че името му не присъства в заглавието, което в комбинация с подзаглавието изявява претенцията да представи събития от Българското средновековие – “Борба за самостоятелност. Исторически роман из живота на българите в XIII ст.” Авторът определя жанра на текста си като *роман*, а за П. Пешев, един от уважаваните тогавашни литературни критици, той е първият български роман: “За пръв път у нас се явява роман” [6, 56]. Доколко това е точно така и каква е логиката на Пешев да пренебрегва като начало на българската романова традиция някои творби от Възраждането (“Ученик и благодетели” на В. Друмев, Каравеловата трилогия “Отмъщение”, “После отмъщението”, “Тука му е краят”), не е въпрос, който ни интересува в настоящото изследване. Все пак ще отбележим, че за разлика от Каравелов и Друмев, авторът на “Борба за самостоятелност” осъзнава текста си като роман и определя в подзаглавието неговата жанрова специфика. Безспорно Д.-Ганчевата творба има характеристиките на исторически роман от класически тип, отговаря на може би най-популярното в литературознанието определение на този жанр: “Роман, действието на който се развива в миналото

(не по-малко от 40–60 години назад) и в който истинските исторически събития и лица фигурират наред с измислени събития и персонажи” [10, 3].

Пешев констатира пионерската жанрова идентичност на творбата, но я оценява определено негативно заради “отсъствието на художественост”. В типичното за тогавашната критика общо изразяване той “конкретизира” художествената непълноценност на текста като дефицит на *“оная занимателност и примамливост”*, присъща на сполучливите романи. Малко по-мека е негативната оценка в друг негов отзив, публикуван в сп. “Искра” през същата 1889 г.: *“...романът му не е художествен и сполучлив, макар и да има сполучливи частности”* [7, 256].

Коренно различна е рецензентската позиция на в. “Свобода”. Изразява я не кой да е, а самият Захари Стоянов. Показателно е, че тя е и твърде оперативна, излиза не през следващата 1889, а още в годината на издаване на романа. Критическите забележки всъщност са към техническото оформление, дело на Кушлевата книгопечатница. Оценката на творбата е с общи думи и е положителна: *“...ние горещо препоръчваме романа на г. Ганчева Борба за самостоятелност на нашата публика. В този роман те ще видят своето отечество в XIII век твърде нагледно...”* [8, 4].

В годината, в която публикува “Борба за самостоятелност” (1888), Д. Ганчев издава и един учебник по българска история: *“Учебник по българската история за долните класове на гимназиите и за трикласните общински училища”* (Пловдив, Хр. Г. Данов). По едно и също време той се изявява и като историк, и като педагог, и като писател. Как се отнасят помежду си литературният, историографският и образователният дискурс? Отговор на въпроса до голяма степен дава предговорът на романа. Определено образователната позиция е изходна за Д. Ганчев. Той цял живот преподава и когато пише, каквото и да е, дори и спомени, го прави като човек, даващ полезна и важна в социално отношение информация. В предговора на “Борба за самостоятелност” е заявена значимостта на историческото знание, но не е обяснено защо е избран литературен жанр, за да бъде то предоставено на читателя. Съзнание за диференциацията история – **литература несъмнено има, присъстват и знаци за второстепенното, спомагателно положение на втората спрямо първата**. Авторът гарантира своята историографска осведоменост и придържането си към фактите, което определя неговия литературен текст като вторичен и съответно популяризиращ авторитетното знание, създавано от историческата наука: *“...аз не съм се отклонил ни на иота от хронологическия ред на събитията и че всичките сведения за културния живот на тогавашните българи съм заимствал от съч. на Иречка, Миатовича, Новаковича, Якхий и др. Смяя да вярвам, че критикът не ще ме обвини нито в историческа неверност на събитията, нито в неверното предаване културните сведения, до колкото това е възможно при настоящето състояние на Бъл. История”*.

В предговора писателят като че ли забравя статута си на създател на фикции илюстрации на историческите събития, статут, който сам си е приписал, и заема позицията на историк, и то в пълнотата на неговото амплоа – разказващ миналото и тълкуващ, обясняващ смисъла му: *“На бурните събития, които са*

ставали в края на Константиновото царуване и през времето на Ивайла, аз гледам като на борба на двете култури – на византийската и чисто българската. Победата, както ни показва Историята и както се излага в романа, е спечелена от първата, и тука е причината на отслабването и паданието на Българското царство”. Всъщност да има свои идеи за историята, повече или по-малко съвпадащи, или въобще несъвпадащи с идеите на историческата наука, е нещо обичайно за литературата на исторически теми, независимо от националния контекст и времето, в което се появява. Не е особено често срещан обаче случаят, когато даден художествен текст опонира на официалната историографска гледна точка за дадено събитие и го прави не от естетически и философски позиции, както например историографическият метароман [1, 8–9], а от историографски, т.е. когато литературното произведение “забравя”, че е литература и се идентифицира като историография. В предговора на романа си Д. Ганчев напуска писателската позиция и влиза в спор с историческата наука в територията на нейната светая светих – тълкуването на изворите и конструирането чрез него на историческите факти. Той се отказва да приеме еднозначното свидетелство на византийските източници за Ивайловия простонароден произход, което Иречек не подлага на съмнение: “... има едно малко несъгласие между моя роман и Историята на Иречека; това несъгласие се състои в въпроса за произхождението на главния из романа ми герой – Ивайла. Според Иречека, който вижда се, се основава на гръцките летописи, Ивайло бил от долно произхождение, чобанин по звание. Като се основавам, от една страна, на това обстоятелство, че в XIII ст., – столетието на най-голямото развитие на болярското съсловие в България, – един прост селенин или чобанин както го наричат гръцките летописци, не е можел да поведе подире си гордите тогавашни болери, а от друга – на това, че гръците така гледали на произхождението почти на всичките бъл. царье – аз не мога да допусна, че Ивайло би бил в състояние да стъпи на българския престол, ако той не беше болерин” [3, 5].

Несъгласието с Иречек всъщност съвсем не е “малко” и българският учител, учебникар и между другото писател проявява изключителна интелектуална дързост, за да спори с автора на единствената тогава научна история на България. Логиката на тази дързост трябва да търсим в обстоятелството, че все още, въпреки имената на Иречек, Спиридон Палаузов и Марин Дринов (и тримата, пребиваващи и съответно пишещи в повечето време от битието си на учени извън България), българска историческа наука в истинския смисъл на думата няма и следователно всеки интелигентен патриот (познаването на родната история е базисно изискване за идентичността на патриота) е в правото си да претендира за историографска компетентност. А авторът на “Борба за самостоятелност”, без да има научен ценз и научна школовка, все пак е завършил Историко-филологическия факултет на Киевската духовна семинария.

Интересно е защо Д. Ганчев отрича селския произход на Ивайло и го обявява за болярин. Несериозна е тезата, че за византийците повечето от българските царе са чобани. Тя определено няма нищо общо с историческата

обективност и придава тясно социален смисъл на ромейската идея за варварите като съвкупност от народи, които са извън ареала на империята. Разсъжденията на Д. Ганчев за йерархичността на феодалното общество, в което аристократите не могат да приемат за цар човек от простолюдието, са логични, но пренебрегват фактора харизма. Игнорирането на асоциалната по същност и социална по функционалност харизма на Ивайло е причина Д. Ганчев без никакви основания да пренебрегне свидетелствата на Пахимер и позицията на Иречек. Даже той превръща в романа си прозвището Бърдоква, имащо социално принизяващ смисъл, в Брадавицата, прякор с чисто физическо значение.

Възниква въпросът, ако я няма уникалността на социалния скок *свинелас* – цар, с какво е забележителен и съответно достоен за главен герой на исторически роман Ивайло? Отговор на въпроса откриваме не в предговора, а в самия текст на романа: *“Никога малката България не е имала такива два силни врагове; никога тя не е проливала толкова кръв за защитата си, но и никога тя не се е показвала по-юначна, по-геройска, както през ужасната 1278 година. Една шепа народ се беше отчаяно против две най-силни в XIII столетие държави. С ужас, казва историка, гръцките войници влизали в борба, понеже Ивайло не знаел пощада”* [3, 239]. Очевидно авторът е впечатлен от това, че за Ивайло византийските летописци, въпреки нескриваното си отрицателно отношение, пишат с признание за личната му храброст и военначалнически дарби, каквото никъде другаде не се среща у тях при представянето на български владетели, дори тези владетели да са Крум, Симеон или Ромеоубиеца Калоян.

Д. Ганчев се възприема като популяризатор на историческа информация, като автор на текст, който, бидейки художествен, все пак е по-ценен с образователно-патриотичната си функция да дава знание за миналото на народа. Поне като замисъл “Борба за самостоятелност” е произведение, в което историческото има превес над литературното в симбиозата, жанрово означена като “исторически роман”: *“...аз не мога да говоря с такава увереност за художествената страна на романа си, както това правя за историческата му вярност. Ако се решавам да го издам, то причината на това не е толкова съображението, че ще доставя пълно естетическо наслаждение на читателя, а намерението да му припомня някои сведения из Бъл. История, които той може да е забравил, или да му ги съобщя, ако той не ги е знаел”* [3, 4].

Образователно-прагматичните цели изцяло се вписват в културноградивната и патриотична идентичност на отминалата, поне в политическия смисъл на думата, епоха на Възраждането. И съответстват на писателските и читателски нагласи, обусловили голямата популярност между двете световни войни на поредицата на Петър Карапетров “Древна България”. В романа на Д. Ганчев образователните цели се осъществяват и посредством връзката *текст – паратекст*¹. В “Борба за самостоятелност” се срещат 33 бележки под линия, които обясняват исторически реалии или превеждат архаизми, оставени в текста с цел внушаване на автентичността на изобразяваната историческа епоха. За 298 страници обем броят на бележките под линия не е малък и творбата предхожда активното

функціоналізиране на паратекста в изданията на “Древна България”, където той се използва “за внедряване на историческа документалност” [9, 243].

Заявил в предговора, че разглежда явлението Ивайло в контекста на борбата между двете култури, “византийската и чисто българската”, още в пролога авторът очертава основната сюжетна линия като конфронтация между провизантийското болярство, групирани около царица Мария и Тертер, и патриотичното, антиромейското, с най-видни представители Милица и Мирчо. Същността на конфликта е означена като културна и така бъдещите политически и военни сблъсъци се идентифицират като следствие на духовно противостояние. Показателни са характеристиките на Милица и на търновската аристокрация въобще: “Той беше враг на всичко това, което идеше от Византия – на придворни етикети, на обичаи, нрави и въобще на всичко, което миришеше на гръцизми”; “...само крайната византийска развратност, която беше проникнала в XIII столетие, можеше да направи търновските болери слепи оръдия в ръцете на една хитра гъркиня” [3,27]. Темата за зловредното гръцко влияние включва в себе си исторически екскурс, който определя българските царици ромейки като негов инструмент. Посочени са за пример царствените съпруги на цар Петър I и на цар Иван Асен II.

Сюжетът, който разгръща темата за българо-ромейското противопоставяне вътре в самото българско общество, се развива пълноценно и преди включването в него на главния герой. Междукултурният сблъсък естествено се преплита с неотделимите от него като причини и следствия външнополитически конфликти – военни с татарите и дипломатически, на първо време, с Византия. И тогава на сцената се появява Ивайло. Текстът се отказва от селския му произход и прави нещо типично за художествената проза на историческа тема – свързва фактичното и фикционалното, като на действителната историческа личност Ивайло приписва/измисля произход от друга действителна историческа личност, болярина Драгота. Избирайки го за баща на своя герой, авторът премълчава капитулантското му поведение от 1246 г. и представя (в ретроспективния дядо Стоянов разказ) само неговата храброст по време на българо-византийската война през 1255 г. Така, въпреки гарантираната в предговора историческа вярност на повествованието, авторът избира с кои исторически факти да се съобразява и с кои не. **Заел двойствената позиция на историк и романист, той следва първата в паратекста (предговора) и втората в самия текст. Реалността на текста се оказва по-съществена за идентичността на творбата от това, което декларира паратекстът, т.е. в историческия роман на Добри Ганчев романовото се оказва повече и по-важно от историческото.** Изводът естествено го правим не само и не толкова от връзката Драгота (баща) – Ивайло (син), а от цялостното присъствие и развитие на образа на главния герой в произведението. Селянинът Ивайло Бърдоквата, трансформиран от “историка” Д. Ганчев в болярина Ивайло Брадавицата, е включен вече от писателя Д. Ганчев в драматичния контекст на опозицията лично – исторично, припокри-ваща се с опозициите безчестие – чест, предателство – родолюбие. И в основата на

напругнатата психологизация на историята е Жената, или по-точно Ивайловата положеност между чистата и добра Драганка, развратната и подла царица Мария и, разбира се, Отечеството.

Преди да стигне до изпитанието *жена*, главният герой преминава през няколко други. Първо е изпитанието *сираческа съдба*, която за автора може би неосъзнато замества безспорния според извори и историография селски произход. В романа Ивайло остава кръгъл сирак, след като баща му Драгота геройски загива в битка с ромеите. Като свое дете го отглеждат болярите Петър и Кочу (син на Петър). Второ е изпитанието *богомилство*. Допускаме то неосъзнато да замества социалния аспект на Ивайловото движение, присъстващ в излязлата няколко месеца по-рано Гешова творба, вероятно позната на автора. Героят е характеризирани като изключително впечатлителен и обсебен в един период от време от богомилските идеи. Гласът на повествователя, който периодично се идентифицира с гледната точка на съвременния човек, човека на XIX век, е критичен към това увлечение. Ивайло е спасен от еретическите заблуди, приети от богомила Лазар, благодарение на “ученото калугерче” Йоаникий. Религиозните беседи между двамата остават “зад кадър”. Трето е изпитанието на *тежките физически страдания*. Ивайло е ранен в бой с татарите и седмици наред е между живота и смъртта. В бълнуванията си разговаря със св. Димитър (покровителя на династията на Асеневци). За темпорално и светогледно дистанцирания повествовател разговорите са халюцинации, но за болярина Кочу, Хринислав, поп Иван и другите герои на произведението, които са край одъра на тежко ранения юнак, те са видения, срещи с трансцендентното, сакралното. Свидетелите на Ивайловите бълнувания категорично вярват в препредадените от него думи на св. Димитър, че Бог го е избрал “*да махне злото от Българи*” [3, 90].

Преодолявайки третото изпитание, оживявайки и оздравявайки, Ивайло придобива ореол на предопределен от провидението да спаси България от провизантийската и антибългарска власт на цар Константин Асен и царица Мария. Оттук насетне действието на романа се развива стремително. Кочу инициира женитба между своя храненик и дъщеря си Драганка (брак едновременно по любов за младите и по сметка за техните родители). Старият болярин загива в бой и с предсмъртните си думи изисква от Ивайло грижовност за дъщеря си и призовава своите съратници да го изберат за цар. Символично е, че последната дума на Кочу е Мария. Името ѝ е символ на злото, с което трябва да се бори Ивайло в името на България.

Ивайло става цар, но попада в примките на съблазнителния Мариин чар, символизиращ колко пагубно е византийското влияние в България. Той изоставя Драганка, готов е даже и да я убие, жени се за омразната на народа гъркиня и деградира както като човек, така и като цар на българите. От засвидетелствания в историческите източници политически компромис между бивши врагове, принудени заради собствените си интереси да станат съюзници против Византия на Михаил VIII Палеолог, Д. Ганчев прави романов сюжет, който много напомня за Шекспировата версия на историческия сюжет Марк Антоний – Клеопатра.

Подобно на древния римлянин, българският средновековен цар от “Борба за самостоятелност” поставя страстната си любов към една жена над дълга си на държавник и закономерно губи както жената, така и короната. Той не изпълнява нито един от заветите на благодетеля си Кочу – не “варди Драганка”, отклонява се от “правия път”. Нравственото падение на героя е кулминационно подчертано едновременно в неособствено пряката му реч и в словото на болярина Мирчо: “Що значеше за него Търново без Мария? Защо му беше българския стол, когато хубавата царица нямаше да се красува с него?” [3, 273].

Текстът определено има характер на повествование за възход и падение и смъртта на Ивайло в стана на хан Ногай присъства като последен негов акорд. Тя не е трагична смърт, защото е внушена като заслужена. И символично е причинена от жена, и то гъркиня. Ефросина, която измолва от Ногай главата на бившия български владетел, е представена като своеобразен двойник на Мария.

Трябва да подчертаем, че в българската култура именно “Борба за самостоятелност” е първият текст, който изказва идеята за женитбата на Ивайло с царица Мария като начало на неговия крах, капитулация пред гърцизма и предателство спрямо българските интереси. Изразява я чрез жанровата идентичност на историческия роман. В лиро-епическа форма 20-ина години по-късно същата идея е намекната в “Легенди при Царевец” на Вазов. 65 години след романиста Д. Ганчев и 33 години след поета Вазов идеята за брака между Ивайло и Мария като “истинско предателство към подетото от него дело и измяна към народа” [5, 351] изказва вече историка Петър Мутафчиев. Д. Ганчев “изпреварва” П. Мутафчиев и с идеята за вредността на византийското влияние в средновековна България. Какво следва от това? Безспорно различни, литературата и историята (разбирана като историография, историческа наука) са и изключително близки, органично свързани, благодарение на важното присъствие в тях на наративността. Много интересно е и че в съставения от Д. Ганчев “Учебник по българската история за долните класове на гимназиите и за трикласните общински училища”, публикуван през същата 1888 г., присъства както идеята, че Ивайловата женитба води до загуба на “народната любов”, така и сюжетът за любовта на селския вожд към царицата гъркиня. Никъде в историческите източници няма свидетелство за обусловеност на брака от интимни чувства, той еднозначно е характеризирани като политическа сделка. Какво се оказва? Бидейки по едно и също време писател романист и историк учебникар, Д. Ганчев смесва двете роли – пренася един фикционален момент от “Борба за самостоятелност” в априори претендиращия за фактологична достоверност текст на учебника по история [4, 56]. Не само литературата може да заимства факти от историографията, но и последната може да включва в изложението си мотиви от художествената словесност. Странният и директен “обмен” се случва в младенческия период на българската историческа наука, но е достатъчно ярък, за да ни накара да предположим, че, естествено в по-рафинирани и латентни форми, може да се среща и в други времена.

Романът демонстрира историографското самочувствие на своя автор. Той не приема Пахимеро-Иречековата версия за селския произход на бунтаря от XIII век и с тезата си за болярина Ивайло предшества една останала самотна

(съвсем основателно) в българската историческа наука догадка на Б. Димитров. В “Борба за самостоятелност” е налице и една от любимите идеи на големия историк медиявист П. Мутафчиев – за пагубното византийско влияние върху българското средновековно общество. Тя е достатъчно категорично изразена както в предговора, така и в сблъсъците на характери в романовото повествование. Не може да не впечатли, че Д. Ганчев в литературната си верификация на историята предугажда идеи на българската историография (предполагаме, че не се касае за негово влияние върху П. Мутафчиев и Б. Димитров).

Без да е шедьовър, “Борба за самостоятелност” е на много прилично за времето си равнище на художествена състоятелност. Трябва да се отчете размахът на автора в домислянето на историята, в запълването на белите ѝ петна. Психологизацията на историята е типично явление за историческия роман въобще. Налице е и в творбата на Д. Ганчев. В контекста на една историческа поетика на историческите сюжети в българската литература **романът му впечатлява със “смелостта” да дегероизира личност, имаща потенциала да бъде определено положителна в литературните си верификации.** Независимо дали е пресъздаван от творци с леви или с десни идеологически позиции, историческият Ивайло влиза в нашата художествена словесност като народен водач, родолюбец, положителен герой. Такъв е в текста на Ив. Гешов, в двете драми на Вазов (“Престолът” поставя на изпитание родолюбието на героя, но той преодолява своето его и “излиза” от страниците на драмата като патриот, жертва се за родината си), у Ст. Загорчинов, във “Водител” на Кр. Велков, а и в по-второстепенни произведения като “Наричаха ме Желязната ръка” на Цончо Родев. Ивайло от “Борба за самостоятелност” обаче не преодолява изпитанието на егото, така, както го прави Ивайло от “Престолът” на Ив. Вазов, а извървява пътя от доброто до злото, от посветеността си на род и родина до маниакалната си обсебеност от любовна страст, която го води към престъпления и предателство спрямо България.

БЕЛЕЖКА

Бележките под линия в творбата на Д. Ганчев, когато се отнасят до остарели и вече неизползвани в българския език думи, концентрират в себе си симбиозата между естетическата и историко-образователната функция. Намиращи се в текста, архаизмите създават усещане за достоверност в описанието на историческото минало, т.е. чрез тях се фикционализира фактическото, защото усещането за истинност е плод на художествен подход. Поясненията под линия на архаичните думи предоставят историческа информация. Така тези паратекстове (вж. За паратекста Сн. Великова [2]) се явяват инструменти, легитимиращи жанровата природа на произведението – роман, но исторически, исторически, но роман.

Литература

1. Барашковска Ю. А. История и вымысел в английском романе 1980–1990-х г.г. : дисс. ... к. филол. н. / Ю. А. Барашковска. – Москва, 2006. 61:06-10/983 (На правах рукописи).
2. Великова С. Основни функции на паратекстовете / С. Великова // Го-дишник на ШУ “Епископ Константин Преславски”. – Шумен, 2003. – Т. XVI А.
3. Ганчев Д. Борба за самостоятелност. Исторически роман из живота на българите в XIII ст. / Д. Ганчев. – София, 1888.

4. Ганчев Д. Учебник по българската история за долните класове на гимназиите и за трикласните общински училища / Д. Ганчев. – Пловдив : Христо Г. Данов, 1888.
5. Мутафчиев П. История на българския народ / П. Мутафчиев. – София : БАН, 1992.
6. Пешев П. Критика / П. Пешев // Периодическо списание, год. VIII, 1889. – Кн. XXVIII–XXX.
7. Пешев П. Критика / П. Пешев // Искра. – 1889. – Кн. 4.
8. Стоянов З. Критика / З. Стоянов // Свобода, год. II–III. – 1888. – Бр. 125.
9. Хранова А. Историография и литература / А. Хранова. – София : Просвета, 2011. – Т. 1.
10. Fleishman A. The English Historical Novel. Walter Scot to Virginia Woolf / A. Fleishman. – Johns Hopkins University Press, 1972.

Анотация

Статията е посветена на романа на Добри Ганчев “Борба за самостоятелност”. Разгледани са отношенията между факт и фикция в текста. Обърнато е внимание как историографският и литературният дискурс кореспондират помежду си в рамките на произведението и в контекста на цялостното творчество на Добри Ганчев. Анализира се логиката, по която диалогизират два текста на един и същи автор, излезли в една и съща година (1888) – романът “Борба за самостоятелност” и един учебник по българска история. Поставен е акцент върху това как едно художествено произведение от края на 19 век (“Борба за самостоятелност”) предхожда идеи на българската историческа наука от 20 век. Специално внимание е отделено на въпроса как Добри Ганчев “изпреварва” големия историк Петър Мутафчиев с идеята за вредността на византийското влияние в средновековна България.

Ключови думи: история, литература, дискурс, факт, фикция, патриотизъм, изпитание, образователни цели.

Анотація

У статті розглядаються відносини між фактом і вигадкою в романі Добри Ганчева “Боротьба за незалежність”. Увага приділяється тому, як історіографічний і літературний дискурс кореспондують між собою в рамках твору та в контексті цілісної творчості Добри Ганчева. Аналізується логіка, за якою діалогізують два тексти одного і того ж автора, опублікованих у одному і тому ж році (1888), – роман “Боротьба за незалежність” і підручник з болгарської історії. Увага акцентується на тому, як один художній твір кінця XIX століття (“Боротьба за незалежність”) передує ідеї болгарської історичної науки XX століття. Особлива увага приділяється питанню як Добри Ганчев випереджає великого історика Петира Мутафчієва з ідеєю про негативний візантійський вплив в середньовічній Болгарії.

Ключові слова: історія, література, дискурс, факт, фікція, патріотизм, випробування, освітні цілі.

Summary

The article focuses on Dobri Ganchev’s work “Fight for Independence”, which some researchers justifiably identify as the first Bulgarian novel. Furthermore, the article reviews the interrelations between fact and fiction within the text. Attention has been paid to how historiographic and literary discourses correspond to each other within the framework of the novel and within the context of Dobri Ganchev’s entire body of literary work. What is more, the article also analyzes the logic of dialogization of two texts by one and the same author, which were published within the same year (1888) – the novel “Fight for Independence” and “A Textbook on Bulgarian History for the Low Levels of High Schools and Primary Municipal Schools”. The article also pinpoints how a literary work from the end of the 19th century (“Fight for Independence”) supersedes/anticipates ideas of the Bulgarian historical science from the 20th century. Special attention has been paid to the question of how Dobri Ganchev “forestalls” the great historian Petar Mutafchiev with the idea of the harmfulness of Byzantine influence on medieval Bulgaria.

Keywords: history, literature, discourse, fact, fiction, patriotism, ordeal, educational objectives.